

**Narodowa Akademia Nauk Pedagogicznych Ukrainy
Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk
UCHWAŁA**

**wspólnego posiedzenia Prezydium Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych
Ukrainy i Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk
«Edukacja dzieci ukraińskich w Polsce i na Ukrainie w czasie wojny: wyzwania,
adaptacja, wsparcie»**

30 maja 2025 r.

Po wysłuchaniu i omówieniu przemówień otwierających Prezydenta Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, profesora Wasyla Krzemienia i Przewodniczącej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, profesora zwyczajnego Agnieszki Cybal-Michalskiej, sprawozdania Zastępcy Dyrektora ds. Pracy Naukowej Instytutu Pedagogiki Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, doktora nauk pedagogicznych, profesora Mykoły Hołowka, wykładowcy Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu, nauczyciela, politologa, współzałożyciela sieci badawczej EMCE, członka wrocławskiej Rady Oświatowej, doktora nauk pedagogicznych, profesora Pawła Rudnickiego, Prezydium Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy i Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk stwierdzają, że w wyniku trwającej od ponad trzech lat wojny na pełną skalę, cała sfera edukacji w Ukrainie, a w szczególności szkolnictwo średnie ogólnokształcące jako jej największy segment, poniosły znaczne straty. Ponad 400 placówek edukacyjnych zostało całkowicie zniszczonych, a ponad 3000 obiektów infrastruktury edukacyjnej uległo uszkodzeniu. Miliony ukraińskich dzieci w wieku szkolnym, które stały się osobami wewnętrznymi przesiedlonymi, mieszkają na terenach nieokupowanych lub tymczasowo okupowanych i mają długie przerwy w edukacji z powodu sytuacji bezpieczeństwa, działań wojennych, nalotów, przerw w dostawie prądu, braku łączności mobilnej i Internetu itp., mają utrudniony dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych.

Naukowcy Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy szczegółowo przeanalizowali najważniejsze problemy, z jakimi zmagają się ogólnokształcące szkolnictwo średnie w Ukrainie w czasie wojny, i podejmują systematyczne działania w celu ich rozwiązania. Pracownicy naukowcy placówek Akademii zapewniają wsparcie organizacyjne, pedagogiczne i naukowo-metodyczne procesowi kształcenia w warunkach wojennych. Aktywnie uczestniczą w realizacji ogólnopolskich projektów edukacyjnych, wspierających naukę na odległość, opracowują cyfrowe dodatki do podręczników i przywracają edukację na terenach wysiedlonych.

Opracowywane i systematycznie aktualizowane są materiały dydaktyczne i praktyczne opracowania dla nauczycieli dotyczące organizacji procesu edukacyjnego w warunkach wojny, wsparcia psychologicznego i rehabilitacji jego uczestników, funkcjonowania bezpiecznego środowiska edukacyjnego oraz wdrażania technologii kształcenia na odległość.

Według Komisji Europejskiej, na koniec 2023 r. do przestrzeni edukacyjnej Unii Europejskiej włączono ponad 830 tysięcy ukraińskich uczniów. Według stanu na 1 września 2024 r. ponad 335 tysięcy uczniów kontynuowało naukę w ukraińskich szkołach, m.in. przy pomocy otwartej cyfrowej platformy edukacyjnej „Ogólnoukraińska szkoła online”, która zapewnia ukraińskim dzieciom dostęp online do treści edukacyjnych, początkowo w 22 krajach, a obecnie we wszystkich krajach świata, w których się znajdują. Jednocześnie studiowanie dwóch różnych kierunków równocześnie powoduje znaczne przeciążenie fizyczne i psychiczne.

To jeden z powodów, dla których prawie 250 tysięcy ukraińskich dzieci w wieku szkolnym za granicą uczy się wyłącznie w lokalnych szkołach. Biorąc to pod uwagę, problem przyciągnięcia jak największej liczby uczniów do krajowego systemu edukacji staje się aktualny. Aby rozwiązać ten problem, Ministerstwo Edukacji i Nauki (MEN) Ukrainy opracowało opcje umożliwiające dzieciom naukę za granicą zgodnie ze Standardowymi Programami Edukacyjnymi Ukrainy w różnych formach do wyboru: nauka na odległość (nauka online), nauka rodzinna/domowa (nauka samodzielna organizowana przez rodziców w domu) i nauka zewnętrzna (samodzielne opanowanie programu edukacyjnego przez ucznia w ciągu roku akademickiego i zdawanie rocznej oceny w ogólnokształcącej placówce szkolnictwa średniego na Ukrainie).

W celu wsparcia tożsamości ukraińskiej wśród ukraińskich studentów za granicą, Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy opracowało i wdrożyło Standardowy Program Edukacyjny na rok akademicki 2024/2025 z komponentem ukrainozawczym, który jest ukierunkowany na kształcenie na odległość, uwzględniający specyfikę ukraińskiego szkolnictwa średniego ogólnokształcącego, w szczególności w zakresie nauki przedmiotów, których brakuje w zagranicznych placówkach edukacyjnych (język ukraiński, literatura ukraińska, historia Ukrainy, obrona Ukrainy, podstawy prawoznawstwa).

Jednym z kluczowych wyzwań, któremu mają sprostać naukowcy Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, jest opracowanie narzędzi do diagnozowania i rekompensowania strat edukacyjnych uczniów szkół średnich, których systematyczne gromadzenie rozpoczęło się na tle pandemii COVID-19 i nasiliło się w warunkach wojennych. Rozwiązaniu tego problemu poświęcone były przesłuchania w Komitecie Rady Najwyższej Ukrainy ds. Edukacji, Nauki i Innowacji na temat „Straty i luki edukacyjne na poziomie ogólnokształcącego

wykształcenia średniego: pomiary i mechanizmy ich przewyższania” (maj 2023 r.), w których aktywnie uczestniczyli naukowcy z Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy.

Zgodnie z decyzją przesłuchań parlamentarnych, Narodowa Akademia Nauk Pedagogicznych Ukrainy zainicjowała systematyczne badania nad problemem nadrabiania strat edukacyjnych. Na podstawie ich wyników opracowano zalecenia metodyczne: „Diagnostyka i kompensacja strat edukacyjnych w ogólnokształcącym szkolnictwie średnim Ukrainy” oraz „Diagnostyka i mechanizmy przewyższania strat w edukacji młodszych uczniów” (2023), a także przewodnik metodyczny „Ogólnokształcące szkolnictwo średnie Ukrainy w stanie wojennym i odbudowa: realia, doświadczenia, perspektywy” (2024). Publikacje te, bazujące na uogólnieniu doświadczeń międzynarodowych i krajowych w zakresie funkcjonowania systemów edukacyjnych w warunkach nieprzewidywalnych wpływów, proponują konkretne metody i technologie służące przewyższaniu (minimalizowaniu) strat edukacyjnych i luk edukacyjnych wśród uczniów szkół średnich ogólnokształcących.

W 2024 roku pracownicy Instytutu Pedagogiki ukończyli z sukcesem roczne studium naukowe „Dydaktyczne i metodyczne wsparcie w nadrabianiu strat edukacyjnych w szkolnictwie podstawowym i średnim podstawowym”. Częścią badania było przeprowadzenie ankiety wśród podmiotów procesu edukacyjnego (nauczycieli, uczniów, administracji szkół średnich, rodziców) z wykorzystaniem technologii Google Forms, w której wzięło udział ok. 138 tys. respondentów.

Zgodnie z wynikami badania, przedstawionymi w rekomendacjach metodycznych „Wsparcie dydaktyczne i metodyczne w przewyższaniu strat w nauce w edukacji podstawowej” i „Wsparcie dydaktyczne i metodyczne w przewyższaniu strat w nauce w podstawowym szkolnictwie średnim” (2024), udoskonalono metodologię minimalizacji i kompensacji oraz opracowano zestaw narzędzi do kompleksowej diagnozy strat w nauce uczniów szkół podstawowych i średnich (uzasadniono ich klasyfikacje i mechanizmy ich przewyższania), a także opracowano praktyczne rekomendacje dla nauczycieli dotyczące obiecujących technologii i metod diagnozowania strat w nauce i mechanizmów ich kompensacji oraz dla dyrektorów placówek kształcenia ponadgimnazjalnego dotyczące usprawnienia procesów zarządzania w celu skutecznego przeciwdziałania nieprzewidzianym wyzwaniom w sferze edukacyjnej.

W celu naukowego i metodycznego wsparcia cyklu przedmiotowego kształcenia średniego podstawowego Nowej Szkoły Ukraińskiej, naukowcy Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy opracowali i wdrożyli do praktyki edukacyjnej programy nauczania dla klas 7–9 ogólnokształcących szkół średnich oraz podręczniki do klasy 7 w zdecydowanej większości przedmiotów

szkolnych. W ramach eksperymentu pilotażowego przetestowano projekty podręczników i materiałów dydaktycznych dla uczniów ósmych klas szkół średnich.

Jednocześnie systematyczne wsparcie naukowe i metodyczne ogólnokształcącego szkolnictwa średniego, prowadzone przez naukowców Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy w warunkach wojennych, ujawnia szereg fundamentalnych trudności, które wymagają pilnej reakcji. Jednym z ważniejszych zadań jest powrót jak największej liczby uczniów szkół średnich do nauki w trybie stacjonarnym. Warunkiem jego osiągnięcia jest utrzymanie bezpiecznego środowiska edukacyjnego, co wiąże się bezpośrednio z budową nowoczesnych schronisk. Dzięki silnemu wsparciu państwa na budowę i rozbudowę schronisk, od 1 września 2024 r. liczba studentów uczących się zdalnie zmniejszyła się do 500 tys. osób. Dzięki temu udało się znacząco ograniczyć przymusowe przerwy w szkoleniach spowodowane nalotami.

Inicjatywa powrotu dzieci w wieku szkolnym na Ukrainę i kontynuowania przez nie nauki w ukraińskich placówkach oświatowych wymaga zapewnienia odpowiednich warunków. Aby wesprzeć takich studentów, Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy opracowało system umożliwiający przenoszenie ocen z zagranicznych placówek edukacyjnych w celu ich automatycznego ponownego zapisu na studia. Jednocześnie należy kontynuować prace nad stworzeniem skutecznych mechanizmów reintegracji uczniów i absolwentów szkół średnich powracających na Ukrainę.

Ważnym elementem systemowych działań mających na celu kompensację i nadrobienie strat edukacyjnych uczniów jest stały monitoring jakości procesu edukacyjnego na różnych poziomach (krajowym, regionalnym, lokalnym) przy wykorzystaniu certyfikowanych środków. W związku z tym istotne są badania mające na celu stworzenie narzędzi diagnostycznych, które dostarczą obiektywnych informacji o wynikach kształcenia uczniów i trudnościach, jakie napotykają w procesie kształcenia, a także opracowanie specjalnych metod i technologii kompensujących straty edukacyjne na wszystkich poziomach sfery edukacyjnej.

Wystąpienie prof. Pawła Rudnickiego podczas wspólnego posiedzenia Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN i Prezydium Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy („Tymczasowe rozwiązania edukacyjne, trwałe wyzwania oświatowe”) omawiało przypadek „niewidzialnej” ukraińskiej szkoły Union i poświęcone było analizie specyficznego przypadku oddolnej inicjatywy edukacyjnej – ukraińskiej szkoły *Union* we Wrocławiu, utworzonej przez społeczność ukraińską po rozpoczęciu rosyjskiej inwazji na Ukrainę w 2022 roku. Celem wystąpienia było ukazanie, jak w warunkach braku systemowych rozwiązań powstają tymczasowe struktury edukacyjne, które – mimo pełnienia kluczowych funkcji społecznych i pedagogicznych – pozostają w znacznym stopniu niewidzialne dla instytucji publicznych.

Światowy Szczyt Liderów na rzecz Praw Dziecka został omówiony przez dra Marka Michałaka. Światowy Szczyt Liderów na rzecz Praw Dziecka, zorganizowany 2-3 lutego 2025 roku w Watykanie pod przewodnictwem Papieża Franciszka, stanowi przełomowe wydarzenie w dziedzinie ochrony praw dzieci. Szczyt, będący pierwszym w historii pod przewodnictwem Papieża, koncentrował się na wieloaspektowych problemach dzieci. O prawach dziecka rozmawiano w 9 sesjach tematycznych: prawo dziecka w dzisiejszym świecie; prawo dziecka do zasobów; prawo dziecka do edukacji; prawo dziecka do pożywienia, żywienia i opieki zdrowotnej; prawo dziecka do rodziny; prawo dziecka do czasu wolnego i wypoczynku; prawo dziecka do życia wolnego od przemocy; ochrona dzieci podczas konfliktów zbrojnych i dewastacji ekologicznej.

Ważnym czynnikiem stabilności ukraińskiego systemu oświaty w czasie wojny i motorem jego powojennego rozwoju jest wsparcie narodu polskiego dla ukraińskich dzieci, które uzyskały schronienie i możliwość kontynuowania pełnoprawnej edukacji w Polsce, owocna współpraca naukowców Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy z Komitetem Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, Polskim Towarzystwem Pedagogicznym, Fundacją „Prosvita” w Polsce oraz instytucjami ogólnokształcącymi na poziomie średnim. Jaskrawym potwierdzeniem takiej współpracy są wspólne posiedzenia Prezydium Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy i Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (2023, 2024), a także udział naukowców Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy w I Kongresie Edukacyjnym Ukraińców w Polsce (2022), który odbył się z inicjatywy Fundacji Prosvita i był poświęcony problematyce edukacji dzieci mniejszości ukraińskiej i dzieci zmuszonych do wyjazdu z powodu wojny, oraz posiedzenia grupy roboczej ds. opracowania i realizacji treści nauczania języka ukraińskiego dla ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce (2024).

We współpracy z polskimi kolegami powstała monografia zbiorowa: Proces edukacyjny w czasie wojny i powojennej odbudowy Ukrainy z integracją ze wspólnotą europejską (2024), w której znalazły się badania naukowe dotyczące skutecznych mechanizmów wsparcia psychologicznego i rehabilitacji uczniów, narzędzi kompensacji i przezwyciężania strat edukacyjnych spowodowanych wojną, opracowania strategii funkcjonowania systemu edukacji w warunkach wojny i powojennej odbudowy oraz stworzenia nowoczesnych podręczników w oparciu o kumulację najlepszych doświadczeń krajowych i zagranicznych.

Odnotowując owocną współpracę między instytucjami naukowymi Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy i Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk oraz biorąc pod uwagę perspektywę dalszej współpracy, Prezydium Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy i Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk

NINIEJSZYM POSTANAWIAJĄ:

1. Zatwierdzić wyniki owocnej współpracy Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych z Komitetem Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk.

2. Odnotować solidarność i pomoc Rządu Rzeczypospolitej Polskiej, Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk oraz polskich placówek oświatowych wszystkich szczebli obywatelom Ukrainy, dzieciom, studentom, naukowcom i pracownikom naukowo-pedagogicznym, którzy znaleźli schronienie w Polsce w tych trudnych dla państwa ukraińskiego czasach agresji Rosji na Ukrainę.

3. Potępić zbrojną agresję, rozpoczęcie przez Federację Rosyjską wojny na szeroką skalę przeciwko Ukrainie, rażące naruszenie zasad i norm prawa międzynarodowego przeciwko suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy oraz ludobójstwo narodu ukraińskiego.

4. Zbadać i podsumować doświadczenia, dokonać diagnozy form przezwycięzania braków edukacyjnych uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Rzeczypospolitej Polskiej i na Ukrainie.

5. Inicjować wspólne wydarzenia (seminaria, okrągłe stoły, webinaria) w celu wymiany doświadczeń w zakresie integracji ukraińskich studentów z polskim systemem oświatowym oraz ich reintegracji z ukraińskim systemem oświatowym.

6. Rozpocząć prace nad przygotowaniem międzynarodowej konferencji „Dzieci wojny” w celu podsumowania problemów dzieciństwa w czasie wojny w różnych krajach świata.

7. Uczestniczyć w pracach Letniej Szkoły Młodych Pedagogów i Pedagożek im. Marii Dudzikowej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk w celu omówienia wyzwań, pilnych problemów adaptacji i wsparcia kształcenia ukraińskich studentów za granicą.

8. Kontrolę nad realizacją uchwały powierza się Pierwszemu Wiceprezesowi, pełniącemu obowiązki; Głównemu Sekretarzowi Naukowemu Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy Wołodymirowi Łuchowij i Przewodniczącej Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk Agnieszce Cybal-Michalskiej.

**Prezydent Narodowej
Akademii Nauk
Pedagogicznych Ukrainy**

**Przewodnicząca
Komitetu Nauk Pedagogicznych
Polskiej Akademii Nauk**

/-/Prof. Wasyl Kremień

/-/ Prof. Agnieszka Cybal-Michalska